

KARTA WYZWANIA/PROBLEMU

ID:	S.03
Data aktualizacji wpisu:	21.05
Autorzy:	Agnieszka Sobol
Grupa ekspercka:	Środowisko i adaptacja do zmian klimatu

1. Nazwa wyzwania:**Ochrona jakości powietrza w miastach****2. Zwięzła charakterystyka wyzwania (uzasadnienie z elementem diagnozy):**

Istotny wpływ na działania w Polsce w zakresie ochrony jakości powietrza ma Strategia Zielonego Ładu UE, w tym unijne kierunki polityki klimatyczno-energetycznej. Nadrzędny długoterminowy cel wyznaczony został dążeniem do neutralności klimatycznej w połowie stulecia. Strategiczne działania wpisujące się w ten cel obejmują ograniczenie emisji gazów cieplarnianych netto o co najmniej 55% do 2030 roku (w stosunku do roku 1990), 32% udział odnawialnych źródeł energii (OZE) w wytwarzaniu energii w 2030 roku oraz cel efektywności energetycznej na poziomie 32,5%.

Niezbędne jest wpisanie się przez Polskę w realizację wyznaczonej ścieżki rozwoju. Wymaga to przebudowy krajowego mixu energetycznego w kierunku ekologicznych źródeł, konieczności zagwarantowania bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrony gospodarstw domowych narażonych na ubóstwo energetyczne.

Przyjęta w lutym 2021 roku Polityka energetyczna Państwa (PEP2040) stanowić ma krajową kontrybucję w realizację polityki klimatyczno-energetycznej UE. Jednym z trzech kluczowych filarów dokumentu jest dobra jakość powietrza. Jak wskazano w dokumencie: dobra jakość powietrza to cel, który dla odbiorców jest jedną z bardziej zauważalnych oznak odchodzenia od paliw kopalnych. Kierunkiem inwestycji objęte zostaną: sektor ciepłowniczy (systemowy i indywidualny), elektryfikacja transportu, rozwój budownictwa pasywnego i zeroemisyjnego oraz wsparcie lokalnych źródeł energii. PEP2040 zakłada, że do 2030 roku emisje gazów cieplarnianych ograniczone zostaną o około 30% w stosunku do 1990 roku. Ważne zapisy dotyczące ochrony jakości powietrza wynikają z zapisów, iż do 2040 roku potrzeby ciepłne wszystkich gospodarstw domowych pokrywane mają być przez ciepło systemowe oraz przez zero- lub niskoemisyjne źródła indywidualne. Piece na paliwa stałe mają zostać wyeliminowane z miast do 2030 roku, a z terenów wiejskich do 2040 roku. Aktualnie odsetek gospodarstw domowych w miastach wykorzystujących (indywidualnie) węgiel kamienny do ogrzewania pomieszczeń wynosi 24,7%.

Polskie miasta borykają się z dużym problemem jakości powietrza. Należą do najbardziej zanieczyszczonych miast w Europie. Główną przyczyną niskiej jakości powietrza w polskich miastach są procesy spalania paliw stałych w paleniskach domowych. Czynnikiem znacząco determinującym niską jakość powietrza w miastach jest pył zawieszony określany najczęściej przez poziom jednostek PM10 i PM 2.5. W 2018 roku w badanych 104 miastach powyżej 5 tys. mieszkańców w 85 z nich odnotowano przekroczenia 35-dniowej dozwolonej częstości występowania dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu PM10.

Smog polski jest smogiem pyłowym z dużą domieszką benzopirenu – należącego do grupy wyjątkowo szkodliwych wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych, które charakteryzują się bardzo wysoką kancerogennością. Zewnętrzne koszty zdrowotne związane z zanieczyszczeniem powietrza szacuje się na 13 mld zł rocznie. Unia Europejska w Strategii Zielonego Ładu wskazuje na potrzebę intensyfikacji ochrony mieszkańców miast ze względu na niską jakość powietrza i dopasowanie systemu monitorowania do wskazań wynikających z badań Światowej Organizacji Zdrowia.

Do kluczowych kierunków wpisujących się w wyzwanie: ochrony jakości powietrza w miastach zaliczono:

- Integrację dokumentów strategicznych z zakresu ochrony powietrza oraz dbałość o standard tych dokumentów;
- Inwentaryzację, monitoring i kontrola jakości powietrza;
- Program rozwoju miejskich systemów ciepłowniczych;
- Program przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu;
- Program wsparcia termomodernizacji i efektywności energetycznej;
- Wprowadzenie standardu odorowego (badanie odorogennych lotnych związków organicznych).

Niezbędne jest ponadto powiązanie polityki w zakresie ochrony powietrza w miastach z planowaniem przestrzennym. Chaos przestrzenny wpływa negatywnie na wzrost emisji zanieczyszczeń do atmosfery z różnych źródeł, w tym zwłaszcza niskiej emisji oraz emisji transportowej. Niedostatki w racjonalnym planowaniu przestrzennym miast przyczyniają się także do potęgowania zmian klimatu poprzez zwiększone zapotrzebowanie na energię i emisję gazów cieplarnianych. Kluczowa w zakresie gospodarki przestrzennej w miastach jest realizacja zasady polifunkcyjnego zagospodarowania poszczególnych terenów. Ponadto zalecane jest projektowanie całej struktury przestrzennej miasta, a nie poszczególnych fragmentów, w tym zachowanie ciągłości tzw. korytarzy przewietrzania miasta. Zagadnienia ochrony jakości powietrza i klimatu muszą zostać wpisane w planowanie infrastruktury technicznej (ograniczenie emisji oraz potrzeb energetycznych) oraz struktur przestrzennych na zasadzie kontynuacji oraz wprowadzania rozwiązań opartych o przyrodę (*nature based solutions*), w tym błękitno-zielonej infrastruktury (*blue-green infrastructure*).

3. Wpływ na realizację celu/celów głównych KPM:

Ochrona jakości powietrza w miastach stanowi jedno z kluczowych wyzwań w projekcie „Założeń aktualizacji Krajowej Polityki Miejskiej 2023”. Zapewnienie zdrowych, przyjaznych i dostępnych miast wymaga spełnienia elementarnego warunku jakim są parametry jakości powietrza w miastach odpowiadające wynikom badań w zakresie bezpieczeństwa i zdrowia publicznego. Ochrona jakości powietrza w szczególności powiązana jest z celem nr 1 aKPM - Budowa miast otwartych i przyjaznych dla wszystkich jego użytkowników oraz celem nr 3 - Adaptacja miast do zmian klimatu i zwiększenie wykorzystania rozwiązań opartych na naturze. Ponadto jakość powietrza jest nabierającym na znaczeniu czynnikiem lokalizacji wielu procesów społeczno-gospodarczych, co wiąże się z realizacją celu nr 2 - Podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności gospodarczej miast.

Ochrona jakości powietrza jest filarem „Polityki energetycznej Polski do 2040 roku”. Dokument ten jest jednym z dziewięciu wynikających ze Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR).

*Założenia aktualizacji Krajowej Polityki Miejskiej 2023”,
<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/95365/kpm2023.pdf>*

4. Wymiar terytorialny (wskazanie wraz z uzasadnieniem)

Dobrej jakości powietrze jest elementarnym prawem wszystkich mieszkańców miast. Problemy jakości powietrza są kluczowym wyzwaniem dla wszystkich miast w Polsce. Niezależnie od wielkości miasta jako główne, najczęściej wskazywane jest ograniczanie wykorzystania tradycyjnych nośników energii cieplnej (50% miast dużych, 70% miast średnich i 71% miast małych) oraz poprawa efektywności energetycznej (60% miast dużych, 52% miast średnich, 50% miast małych). Ponadto 55% miast małych, 44% miast średnich i 32% miast dużych wskazuje na potrzebę rozwoju energetyki odnawialnej. Dla miast dużych (57%) i średnich (41%) ważny jest rozwój niskoemisyjnego i zasobooszczędnego systemu transportowego zbiorowego.

Raport: środowisko i adaptacja do zmian klimatu, 2021, Rzeńca A., Sobol A., Ogórek P. (red.), Obserwatorium Polityki Miejskiej, Instytut Rozwoju miast i Regionów (w druku).

5. Powiązanie z kierunkiem/kierunkami działań w ramach modelu odpowiedzialnej urbanizacji:

MIASTA SPRAWIEDLIWE – Tworzenie dobrych warunków do życia w czystym i zdrowym środowisku miejskim, ze szczególnym uwzględnieniem parametrów jakości powietrza, bez względu na lokalizację miejsca zamieszkania.

MIASTA PRODUKTYWNE – Poprawa warunków rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez zapewnienie bezpiecznych dla ludzi, nieruchomości oraz infrastruktury technicznej parametrów jakości powietrza.

MIASTA ZIELONE – Rozwój idei miast zielonych utożsamianych z wysoką jakością parametrów środowiskowych, w tym mających elementarne i bezpośrednie znaczenie warunków wynikających z jakości powietrza.

6. Priorytet/istotność z punktu widzenia realizacji celu/ów:

Z uwagi na liczne powiązania i efekty synergiczne wyzwanie ochrony jakości powietrza w miastach jest szczególnie istotne z perspektywy realizacji celów KPM.

7. Odniesienia do diagnoz, dodatkowe materiały źródłowe, literatura:

Polityka UE ma na celu zmniejszenie ekspozycji na zanieczyszczenie powietrza poprzez ograniczenie emisji oraz wyznaczenie limitów i wartości docelowych dla jakości powietrza. W 2013 roku Komisja Europejska przyjęła pakiet „Czyste powietrze dla Europy”. Ponadto na bieżąco wyznacza kierunki i działania w ramach strategii „Zielonego Ładu” zwiększając poziomy ambicji związane z celem neutralności klimatycznej. Zauważyć należy, że prawo europejskie nie określa w dyrektywach jednolitych poziomów informowania i alarmowych dla pyłu zawieszonego PM10. Stąd też, poszczególne kraje członkowskie mogą przyjąć własne wytyczne dla tej substancji

bądź nie określać ich wcale. Do niedawna normy polskie znacznie przewyższały wartości ustalone w innych krajach UE np. dla Francji, gdzie dobowy próg alarmowy dla PM10 wynosi 80 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Jednakże wraz z wejściem w życie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 8 października 2019 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu, poziomy informacyjny i alarmowy, stężeń PM10 w powietrzu zostały obniżone odpowiednio do wartości 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (poprzednio 200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) oraz 150 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (poprzednio 300 $\mu\text{g}/\text{m}^3$).

Wyzwania i potrzeby w zakresie poprawy jakości powietrza w miastach wskazane zostały w projekcie „Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności”. Wśród kierunków znalazły się: w szczególności działania zwiększające wykorzystywanie OZE jako źródła energii w mieście, w tym rozwój energetyki rozproszonej i obywatelskiej; rozwój klastrów energii albo spółdzielni energetycznych.

W Polsce użytkowanych jest około 3 milionów pieców na paliwa stałe tzw. kopciuchów. Program Czyste Powietrze, zakłada roczną likwidację pieców na poziomie 300 tys. urządzeń niespełniających norm. Jednak brak powszechnej inwentaryzacji ilości i lokalizacji źródeł niskiej emisji (lokalnych kotłowni, stanu zasobów mieszkalnych w tym komunalnych, natężenia transportu indywidualnego) w miastach uniemożliwia określenie skali rzeczywistych potrzeb oraz podjęcie działań w zakresie skutecznej ochrony powietrza. Nieefektywne wykorzystanie energii jest jedną z przyczyn niskiej jakości powietrza na skutek emisji zanieczyszczeń, szczególnie pochodzących z indywidualnych źródeł ciepła. Do jej powstania przyczynia się spalanie w gospodarstwach domowych niskiej jakości węgla i odpadów, często przy niewłaściwej obsłudze pieców i palenisk, a także spalanie węgla w małych lokalnych ciepłowniach o niskiej sprawności oraz emisja komunikacyjna.

Po 2015 roku obserwuje się wyraźną intensyfikację interwencji w kierunku ochrony powietrza. Miasta uruchamiają programy finansowe ukierunkowane na poprawę jakości powietrza realizując programy dopłat do wymiany kotłów na paliwa stałe, także na instalację paneli fotowoltaicznych oraz inne rozwiązania z zakresu odnawialnych źródeł energii. Widoczna jest dynamika w tym zakresie - w 2005 roku jedynie około 5% miast powyżej 5 tys. mieszkańców zanotowała wydatki na ochronę powietrza, podczas gdy w 2018 roku było to 61%. Widoczne są jednak wyraźne dysproporcje pomiędzy skalą, jak i zakresem przedmiotowym wdrażanych rozwiązań. Biorąc pod uwagę wagę i skalę problemu jakim jest zanieczyszczenie powietrza w polskich miastach to ogólną aktywność miast w tym zakresie uznać należy za niedostateczną. Przykładem słabego zaangażowania miast udział gmin uczestniczących w Programie Czyste Powietrze. Do dnia 15 lipca 2020 roku zaledwie 175 gmin pow. 5 tys. mieszkańców podpisało porozumienia w sprawie realizacji programu z odpowiednimi WFOŚiGW.

Różnicowanie źródeł finansowego wsparcia jest istotnym kierunkiem ochrony powietrza w miastach. Zauważyć należy, że cele programów na dofinansowanie powinny być wzajemnie spójne, a przede wszystkim powinny uwzględniać zapisy dokumentów strategicznych wszystkich szczebli. Brak takiej integracji widoczny jest m.in. w programach miejskich, jak i programie krajowym „Stop Smog” w odniesieniu do zapisów związanych z likwidacją pieców na paliwa stałe. Nieuzasadnionym jest bowiem dalsze dofinansowywanie do wymiany na te urządzenia w sytuacji wskazanej w PEP2040 ich eliminacji z miast do 2030 roku.

Samorządy mają potencjał inicjowania i stymulowania zmian w kierunku miejskiej transformacji energetycznej, której szczególnym priorytetem jest ochrona powietrza. Istnieją duże rezerwy ograniczania zużycia energii na wszystkich ogniwach łańcucha energetycznego, od wytwarzania do końcowego zużycia. W miastach na prawach powiatu obserwuje się tendencje wzrostowe w zakresie zapotrzebowania na ciepło oraz liczby przyłączy do miejskiego systemu ciepłowniczego. Ważnym kierunkiem jest rozwój sieci ciepłowniczej i ciepłownictwa systemowego. Jednak tempo rozwoju sieci ciepłowniczej i przyłączy jest niewspółmierne do potrzeb miast. Problemy systemowe, strukturalne i kapitałowe powodują duże deficyty w zakresie rozwoju ciepłownictwa. Pożądanym kierunkiem rozwoju jest ponadto kogeneracja.

W miastach, w szczególności w miastach małych, obserwuje się systematyczny wzrost transportu indywidualnego, który ma istotny negatywny wpływ na jakość powietrza. Utrzymującym się problemem jest deficyt usług transportu publicznego, który nie jest organizowany w 73,5% miast średnich i 24,2% miast małych. Na terenach zurbanizowanych, aż 70% stężeń tlenków azotu w atmosferze to efekt wzmożonego użytkowania pojazdów posiadających silniki spalinowe. Emisja liniowa zdominowana jest przez tlenki azotu, dostające się do atmosfery głównie w wyniku wzmożonego użytkowania pojazdów. Ponadto w wyniku nadmiernej eksploatacji poszczególnych części samochodowych (tj. opony, klocki hamulcowe), jak i zużycia oraz erozji elementów infrastruktury drogowej, do atmosfery emitowane są szkodliwe substancje w postaci pyłów PM10 i PM2,5, metali ciężkich, wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych czy tlenków węgla. Wiek samochodów oraz ich sprawność techniczna stanowi olbrzymi problem wszystkich miast. Jak wykazała kontrola NIK w 2019 roku „obowiązujące regulacje prawne, rozwiązania organizacyjne i techniczne, oraz działania właściwych organów administracji publicznej nie pozwalały na skuteczne eliminowanie z ruchu drogowego pojazdów z nadmierną emisją substancji szkodliwych dla ludzi i środowiska”. W efekcie źródła liniowe zanieczyszczeń powietrza są kluczową determinantą jakości powietrza miast. Ponadto nałożony obowiązek rozwijania floty pojazdów elektrycznych przez podmioty publiczne stanowi wyzwanie dla samorządów. Wymaga istotnej reorientacji spojrzenia na organizację transportu publicznego w mieście i ponoszenia przez samorządy znacznych kosztów. Zauważyć także należy, że sieć elektrycznych pojazdów transportu publicznego wymaga również rozbudowy sieci stacji ładowania.

Świadomość wagi zanieczyszczenia powietrza jest duża wśród mieszkańców miast. W cyklicznym badaniu trackingowym prowadzonym przez resort środowiska w 2020 roku zanieczyszczenie powietrza znalazło się jako główny problem środowiskowy w Polsce, ze wskazaniem 59% respondentów.

Badanie świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski, 2020, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, <https://www.gov.pl/web/klimat/badania-swiadomosci-ekologicznej>

Eliminowanie z ruchu drogowego pojazdów nadmiernie emitujących substancje szkodliwe, KIN.430.016.2019 Nr ewid. 11/2020/P/19/031/KIN, 2020: www.nik.gov.pl

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności - Projekt, 2021, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa.

Polityka Energetyczna Państwa 2040, (2021), Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Warszawa, <https://www.gov.pl/web/klimat/polityka-energetyczna-polski-do-2040-r-przyjeta-przez-rade-ministrow>

Raport: środowisko i adaptacja do zmian klimatu, 2021, Rzeńca A., Sobol A., Ogórek P. (red.), Obserwatorium Polityki Miejskiej, Instytut Rozwoju miast i Regionów (w druku).

8. Powiązane akty prawne:

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2284 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosfery.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/844 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2010/31/UE w sprawie charakterystyki energetycznej budynków.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej.

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. prawo energetyczne, (Dz.U. z 2020 r. poz. 833, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, (Dz.U. z 2020r., poz. 261, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 20 maja 2016r. o efektywności energetycznej, (Dz.U. z 2020, poz. 264, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 21 listopada 2008r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków (Dz. U. 2008 Nr 223 poz. 1459, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95, tekst jednolity).

Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, (Dz.U. z 2003 nr 80 poz. 717, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska, (Dz. U 2001 nr 62 poz. 627, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, (Dz. U. 2020 poz. 283, tekst jednolity).

9. Powiązanie wyzwania z globalnymi i europejskimi wyzwaniami rozwoju, w tym z realizacją celów zrównoważonego rozwoju ONZ (SDG):

AGENDA 2030 (SDG) – Agenda 2030 ONZ w wielu miejscach wskazuje na potrzebę ochrony jakości powietrza jako podstawowego wyznacznika jakości środowiska

naturalnego. Potrzeba ochrony jakości powietrza powiązana została w dokumencie w szczególności z prawem mieszkańców do życia w zdrowym środowisku.

STRATEGIA ZIELONEGO ŁADU UE – W Strategii Zielonego Ładu wskazano na potrzebę wzmocnienia przepisów dotyczących monitorowania i modelowania jakości powietrza oraz planów jego ochrony, aby pomóc samorządom terytorialnym osiągnąć lepszy stan powietrza. UE zaproponuje przegląd norm jakości powietrza, tak aby dostosować je w większym stopniu do zaleceń Światowej Organizacji Zdrowia. Ponadto w 2021 roku przyjęty zostanie plan działania na rzecz eliminacji zanieczyszczeń powietrza, wody i gleby („The Zero Pollution Action Plan for Air, Water and Soil”), dzięki któremu Unia Europejska zintensyfikuje działania kierunku ochrony jakości powietrza. W Strategii wskazano, iż należy drastycznie zmniejszyć poziom zanieczyszczeń generowanych przez transport, szczególnie w miastach. Odpowiedni zestaw połączonych środków powinien mieć na celu rozwiązanie problemu emisji i zatorów w miastach oraz poprawę transportu publicznego. Komisja zaproponuje bardziej rygorystyczne normy emisji zanieczyszczeń powietrza dla pojazdów napędzanych silnikami spalinowymi. Ponadto przeprowadzony zostanie przegląd przepisów dotyczących norm emisji CO₂ dla samochodów, tak aby od 2025 roku nie było już żadnych przeszkód na drodze do bezemisyjnej mobilności. Wskazano ponadto na potencjał w zakresie digitalizacji w celu rozwoju możliwości monitorowania na odległość zanieczyszczeń powietrza.

NOWA AGENDA MIEJSKA ONZ – Agenda miejska wskazuje na potrzebę ochrony powietrza w miastach wskazując w szczególności na negatywny wpływ transportu w tym zakresie.

NOWA KARTA LIPSKA – Dokument wskazuje przede wszystkim na konieczność racjonalnego planowania przestrzennego oraz rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury w celu poprawy jakości powietrza w miastach. Zauważono w nim, iż rodzaj zagospodarowania powinien równoważyć zagęszczenie tkanki miejskiej poprzez promowanie zielonej i błękitnej infrastruktury, a w efekcie poprzez zwiększenie bioróżnorodności na obszarach miejskich i umożliwienie neutralnego dla klimatu, odpornego i zrównoważonego środowiskowo rozwoju obszarów miejskich oraz uzyskania lepszej jakości powietrza.

AGENDA TERYTORIALNA UE 2030 – Dokument odwołuje się do konieczności ochrony jakości powietrza w miastach jako elementarnego prawa mieszkańców. Wskazuje jednocześnie na ukierunkowanie działań w zakresie ograniczanie transportu w miastach, jako głównej „siły sprawczej” wpływającej negatywnie na jakość powietrza.

UNIJNA STRATEGIA NA RZECZ BIORÓŻNORODNOŚCI 2030 – W Strategii jest wskazanie do konieczności zapewnienia dobrej jakości powietrza dla mieszkańców miast. Szczególną rolę w tym zakresie upatruje się w „zazielenianiu” miast. W dokumencie odwołano się do opracowywanego planu działania na rzecz eliminacji zanieczyszczeń powietrza, wody i gleby („The Zero Pollution Action Plan for Air, Water and Soil”), dzięki któremu Unia Europejska zintensyfikuje działania kierunku ochrony jakości powietrza.